РІВЕНЬ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ І КАРДІОРЕСПІРАТОРНОЇ СИСТЕМИ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ З СІМЕЙ 1—4 РОКІВ

Дугіна Л.В.
Харківська державна академія фізичної культури

У статті розглянутий рівень фізичного розвитку і кардіореспіраторної системи дітей-сиріт і дітей, що виховуються в сім'ях. Проведено порівняння між показниками фізичного розвитку, серцевосудинної і дихальної систем дітей-сиріт та дітей з сімей.
Ключові слова: діти-сироти, діти з сімей, фізичний розвиток, кардіореспіраторна система.

Вступ. Питання про стан здоров'я дітей, що виховуються в дитячих будинках, до теперішнього часу мало вивчене. Ця проблема дуже актуальна, оскільки число дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, продовжує зростати. Крім того, різко підвищується актуальність соціального захисту, охорони здоров'я і фізичної реабілітації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сирітство — одна з найважчих соціальних і педагогічних проблем нашого часу. Проблемам сирітства, причинам зростання соціального сирітства та соціальним наслідкам позбавлення дітей батьківської опіки присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців [1, 4, 9].

Сирітство як негативний чинник руйнує емоційні зв'язки дитини з оточуючим його соціальним середовищем, зі світом дорослих і однолітків, що розвиваються в сприятливіших умовах, і викликає глибокі вторинні порушення фізичного, психічного і соціального розвитку [6, 8].

Виховання дітей в умовах Будинку дитини, навіть найкомфортабельніших і психологічно щадних, наводить більш ніж в 90% випадків до порушень розвитку, особистим спотворень [2]. До найбільш очевидних проблем розвитку дітей в будинках дитини можна віднести хронічне емоційне неблагополуччя, затримку соціально-особового, психомовного і фізичного розвитку, підвищену захворюваність. Причини багаточисельних порушень розвитку в дітей-сиріт багатообразні. Саме відмовні діти часто мають природжені фізичні і психічні аномалії. Затримка психічного і фізичного розвитку — головна характерологічна особливість дітей-сиріт.

В цілому аналіз праць, присвячених розвитку особистості дитини з установи інтернатного типу в перші роки її життя, свідчить про те, що її розвиток відрізняється від розвитку однолітка з сім'ї. Це виявляється в затримці його емоційної, інтелектуальної, комунікативної сфер та особливостях самосвідомості. В основі лежить недостатня взаємодія з близькими дорослими. Така динаміка взаємин дітей з дорослими негативно позначається не тільки на їхньому інтелектуальному розвитку, а й на розширенні зони найближчого розвитку. Відсутність цілеспрямованої діяльності дорослих з гармонізації міжособистісних взаємин і внутрішнього світу дітей призводить до поглиблення відхилень у розвитку особистості дітей, які виховуються в закладах інтернатного типу [3, 5, 7, 10].

Зв'язок роботи з навчальними програмами. Дослідження даної проблеми входять до Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту на 2006—2010 рр. за напрямком 4.2.1. «Наукове обґрунтування програми фізичної реабілітації аномальних дітей з адаптивним синдромом».

Формування цілей статті.

Виявити різницю у рівні фізичного розвитку і кардіореспіраторної системи дітей-сиріт та дітей, що виховуються в сім'ях 1—4 років.

Результати дослідження.

Рівень фізичного розвитку дітей 1—4 років визначався за масою і довжиною тіла, окружністю голови і грудної клітини, стан кардіореспіраторної системи за частотою серцевих скорочень, артеріальним тиском та частотою дихання.

Порівняльний аналіз показників фізичного розвитку та стану кардіореспіраторної системи дітей-сиріт та дітей, що мешкають у сім'ях свідчить про їх різницю в різні роки дошкільного віку (рис. 1).

Так, у перший рік різниця між показниками дітей з різними умовами життя має суттєву різницю у масі тіла ($t=2,23$; $p<0,05$), систолічному ($t=2,65$; $p<0,05$) та діастолічному ($t=2,56$; $p<0,05$) артеріальному тиску (табл. 1).

© Дугіна Л.В., 2010.

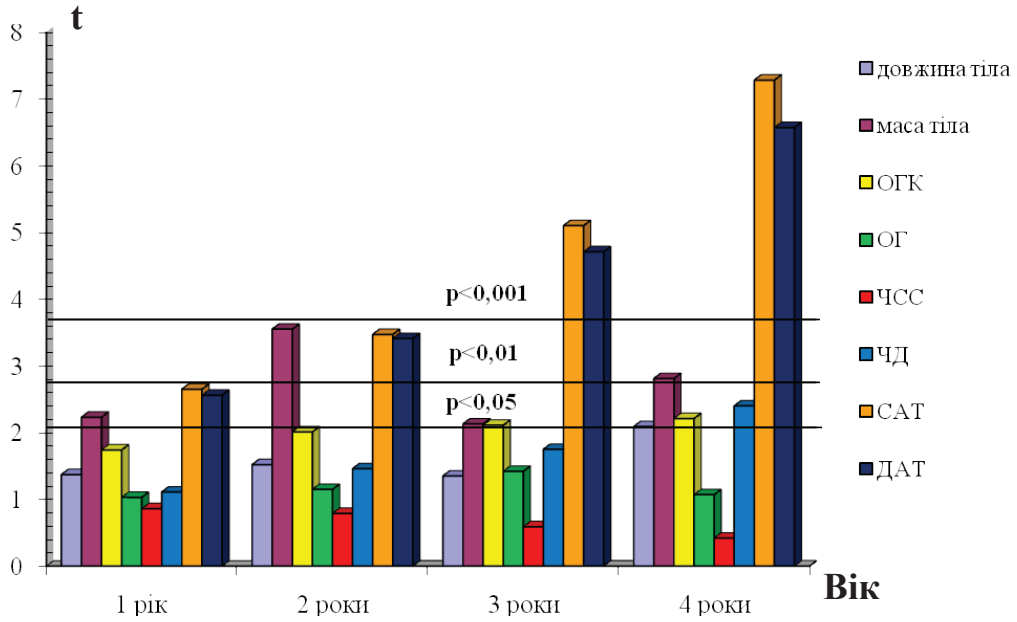

Рис. 1. Числові значення t-критерію і вірогідні рівні (p) порівняння показників фізичного і функціонального розвитку дітей-сиріт і дітей з сімей 1—4 років (n=27)

Таблиця 1

Показники фізичного розвитку і кардіореспіраторної системи дітей-сиріт (експериментальна група) та дітей з сімей (контрольна група) 1 року (n1= n2=27)

Показники фізичного розвитку	Експериментальна група	Контрольна група	Оцінка імовірності	
	$\overline{X}_1 \pm m_1$	$\overline{X}_2 \pm m_2$	t	p
Довжина тіла, см	68,7±3,25	77,7±5,80	1,37	p>0,05
Маса тіла, кг	7,7±1,08	11,1±1,08	2,23	p<0,05
Окружність грудної клітини, см	46,5±0,98	49,3±1,23	1,74	p>0,05
Окружність голови, см	44,6±1,72	47,2±1,77	1,03	p>0,05
ЧСС, уд./хв.	128,5±5,60	122,4±4,38	0,86	p>0,05
Частота дихання, кіл-ть разів	37,9±2,22	34,5±2,13	1,11	p>0,05
Систолічний артеріаль-ний тиск, мм.рт.ст.	99,7±2,14	92,4±1,71	2,65	p<0,05
Діастолічний артеріаль-ний тиск, мм.рт.ст.	68,0±2,04	61,5±1,52	2,56	p<0,05

Продовження на стор. 35

Таблиця 2

Показники фізичного розвитку і кардіореспіраторної системи дітей-сиріт (експериментальна група) та дітей з сімей (контрольна група) 2 років (n1= n2=27)

Показники фізичного розвитку	Експериментальна група	Контрольна група	Оцінка імовірності	
	$\overline{X}_1 \pm m_1$	$\overline{X}_2 \pm m_2$	t	p
Довжина тіла, см	80,1±3,85	90,3±5,53	1,52	p>0,05
Маса тіла, кг	8,7±1,04	13,7±0,98	3,55	p<0,01
Окружність грудної клітини, см	48,6±1,06	52,0±1,26	2,06	p<0,05
Окружність голови, см	47,1±1,65	49,8±1,71	1,15	p<0,05
ЧСС, уд./хв.	118,5±5,67	113,0±4,08	0,79	p<0,05
Частота дихання, кіл-ть разів	34,6±1,57	31,4±1,47	1,46	p<0,05
Систолічний артеріальний тиск, мм.рт.ст.	102,5±1,90	94,2±1,45	3,47	p<0,01
Діастолічний артеріальний тиск, мм.рт.ст.	71,9±1,92	63,3±1,61	3,41	p<0,01

Таблиця 3

Показники фізичного розвитку і кардіореспіраторної системи дітей-сиріт (експериментальна група) та дітей з сімей (контрольна група) 3 років (n1= n2=27)

Показники фізичного розвитку	Експериментальна група	Контрольна група	Оцінка імовірності	
	$\overline{X}_1 \pm m_1$	$\overline{X}_2 \pm m_2$	t	p
Довжина тіла, см	87,5±3,98	95,9±4,70	1,35	p>0,05
Маса тіла, кг	11,6±1,07	14,7±0,93	2,13	p<0,05
Окружність грудної клітини, см	50,9±0,90	53,5±0,87	2,11	p<0,05
Окружність голови, см	48,3±1,60	51,1±1,17	1,42	p>0,05
ЧСС, уд./хв.	112,4±5,90	108,3±3,93	0,59	p>0,05
Частота дихання, кіл-ть разів	31,2±0,75	29,4±0,68	1,75	p>0,05
Систолічний артеріальний тиск, мм.рт.ст.	108,3±1,73	96,8±1,45	5,10	p<0,001
Діастолічний артеріальний тиск, мм.рт.ст.	74,7±1,70	64,6±1,32	4,71	p<0,001

У подальшому, в два роки після народження, значна різниця між досліджуємими групами залишається в показниках маси тіла (t=3,55; p<0,01) та з'являється у показниках окружності грудної клітини (t=2,06; p<0,05), розмір якої пов'язаний масою тіла (табл. 2).

Крім цього отримана достовірна різниця в показниках артеріального тиску. Так, як що систолічний тиск у дітей-сиріт підвищився до 102,5 мм.рт.ст., то у дітей з сімей він складає 94,2 мм.рт.ст. (t=3,47; p<0,01). Різниця в діастолічному тиску між групами склала 8,6 мм.рт.ст. (t=3,41; p<0,01) (табл. 2).

У три роки зберігається тенденція появлення різниць в показниках довжини тіла (t=1,35; p>0,05), окружності голови (t=1,42; p>0,05), частоти дихання (t=1,75; p>0,05) між дітьми-сиротами та дітьми, що виховуються в сім'ях (табл. 3).

Поряд з цим залишаються більш високі показники в масі тіла (t=2,13; p<0,05) та окружності грудної клітини (t=2,11; p<0,05) в групі дітей, що виховуються в сім'ях. В більшій мірі отримано різницю в показниках систолічного (t=5,10;p<0,001) та діастолічного (t=4,71; p<0,001) артеріального тиску (табл. 3).

Таблиця 4

Показники фізичного розвитку і кардіореспіраторної системи дітей-сиріт (експериментальна група) та дітей з сімей (контрольна група) 4 років (n1= n2=27)

Показники фізичного розвитку	Експериментальна група	Контрольна група	Оцінка імовірності	
	$\overline{X}_1 \pm m_1$	$\overline{X}_2 \pm m_2$	t	P
Довжина тіла, см	94,3±3,17	104,1±3,47	2,09	p<0,05
Маса тіла, кг	12,5±1,20	16,9±0,96	2,81	p<0,01
Окружність грудної клітини, см	51,8±0,92	54,6±0,83	2,21	p<0,05
Окружність голови, см	50,1±1,80	52,4±1,17	1,07	p>0,05
ЧСС, уд./хв.	108,5±5,83	105,6±3,81	0,42	p>0,05
Частота дихання, кіл-ть разів	29,3±0,96	26,2±0,85	2,40	p<0,05
Систолічний артеріальний тиск, мм.рт.ст.	113,8±1,30	98,9±1,57	7,28	p<0,001
Діастолічний артеріальний тиск, мм.рт.ст.	78,2±1,47	65,6±1,24	6,57	p<0,001

Більш значні розходження в показниках фізичного розвитку і кардіореспіраторної системинами виявлено у дітей контрольної і експериментальної груп у чотири роки (табл. 4).

Діти, що мешкають у сім'ях на цей час мають більшу довжину (на 9,8 см; p<0,05) та масу (на 4,4 кг; p<0,01) тіла. Достовірно кращі показники виявлені у дітей з сімей в окружності грудної клітини (t=2,21; p<0,05), частоті дихання (t=2,40; p<0,05), систолічному (t-7,28; p<0,001) і діастолічному (t=6,57; p<0,001) артеріальному тиску (табл. 4).

Висновки

1. Порівняльний аналіз показників фізичного розвитку і кардіореспіраторної системи у дітей-сиріт і дітей з сімей свідчить, що протягом 1-4 років відбуваються не однакові зміни.
2. У рік виявлено достовірно більші показники в масі тіла (t=2,23; p<0,05) та менші дані у систолічному (t=2,65; p<0,05) і діастолічному (t=2,56; p<0,05) артеріальному тиску у дітей, що виховуються в сім'ях.
3. Після другого року життя більша маса тіла (t=3,55; p<0,01) та окружність грудної клітини (t=2,06; p<0,05) виявлені у дітей з сімей, в той час як у них достовірно нижчі показники в систолічному (t=3,47; p<0,01) та діастолічному (t=3,41; p<0,01) артеріальному тиску.
4. У три роки залишилась аналогічна різниця між групами дітей-сиріт і дітей з сімей у показниках маси тіла (t=2,13; p<0,05), окружності грудної клітини (t=2,11; p<0,05), систолічному (t=5,10; p<0,001) та діастолічному (t=4,71; p<0,001) артеріальному тиску.
5. У чотирирічному віці, крім різниці в масі тіла, окружності грудної клітини й артеріальному тиску виявлено більші результати у дітей з сімей в довжіні тіла (t=2,09; p<0,05) та менші показники частоти дихання (t=2,40; p<0,05).
6. Таким чином, нами встановлено, що з кожним роком перебування дітей-сиріт у закладах інтернатного типу негативно впливає на фізичний розвиток і формування серцево-судинної і дихальної систем дітей. Умови ж мешкання дітей в сім'ях дають змогу нормальному становленню функцій і систем організму.

Список літератури

1. *Воскобойникова С. А.* Нет чужих детей. Раздумья о проблемах современного сиротства / Воскобойникова С. А. — М. : Просвещение, 1989. — 175 с.
2. *Дугина Л. В.* Состояние здоровья и физического развития детей-сирот (возраст от 1,5 мес. до 4 лет), воспитывающихся в доме ребенка / Л. В. Дугина // Слобожанський науково-спортивний вісник. — 2009. — №1. — С. 13—15.
3. *Кобзар Б. С.* Як живеться дитині-сироті? / Б. С Кобзар // Рідна школа. — 1995. — № 7/8. — С. 73—74.
4. *Міщенко Н. Ф.* Незагойні рани дитинства / Н. Ф. Міщенко // Рідна школа. — 1993. — № 2. — С. 54-56.
5. *Нечаева А. М.* Охрана детей-сирот в России: История и современность / Нечаева А. М. — М. : Дом, 1994. — 176 с.
6. *Прихожан А. М.* Дети без семьи / А. М. Прихожан, Н. Н. Толстых. — М. : Педагогика. — 1990. — 236 с.

7. *Психологічні особливості* розвитку особистості дитини в умовах інтернатного закладу : метод. рек. / [упорядкув. О. Г. Антонова-Турченко]. — К. : РНМК, 1992. — 264 с. 216
8. *Стребелева Е. А.* Коррекционно-воспитательная работа с детьми раннего возраста, имеющими нарушения в развитии / Е. А. Стребелева // Дефектология. — 1996. — №4. — С. 75—83. 253
9. *Яковенко В. С.* Дитина сирота: розвиток, виховання усиновлення / Яковенко В. С. — Кіровоград, 1997. — 173 с.
10. *Zentall S.S.* Research on the educal implication of attention deficit hyperactivity disoruer. Exceptional children. — 1993. — V 60. — №3. — P 143.

Надійшла до редакції 18.07.2010 р.

Дугина Л.В. Уровень физического развития и кардиореспираторной системы детей-сирот и детей из семей 1—4 лет.
В статье рассмотрен уровень физического развития и кардиореспираторной системы детей-сирот и детей, воспитывающихся в семьях. Проведено сравнение между показателями физического развития, сердечнососудистой и дыхательной систем детей-сирот и детей из семей.
Ключевые слова: дети-сироты, деть из семей, физическое развитие, кардиореспираторная система.

Dugina L.V. Level of physical development and кардиореспираторной system of children-orphans and children from families of 1—4 years.
The level of physical development and cardio-respiratory system of children-orphans and children, brought up in families is considered in the article. Comparison is conducted between the indexes of physical development, cardiovascular and respiratory systems of children-orphans and children from families.
Keywords: children-orphans, to put from families, physical development, cardio-respiratory system.

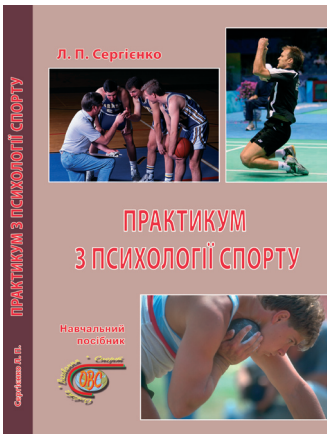

Сергієнко Л.П.

С32 Практикум з психології спорту: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту. — Харків: «ОВС», 2008. — 256 с. (МОН України, *лист* № 1-4/18-Г-1054 від 14 травня 2008 р.)
ISBN 966-7858-51-0.

У навчальному посібнику викладено зміст практикуму з психології спорту та програми з даної навчальної дисципліни. У практикумі наведено короткий зміст лекцій. Фактично це конспекти лекцій, які особливо потрібні студентам заочного відділення та тим, хто навчається дистанційно. На практичних заняттях студентам пропонується виконання психологічних та дидактичних тестів. Навчальний посібник доцільно використовувати під час підготовки до семінарських занять, заліків та іспитів.

Навчальний посібник рекомендовано студентам вищих навчальних закладів освітнього напряму «Фізичне виховання і спорт» та «Психологія». Може бути корисним для викладачів, фахівців у галузі психології, тренерів, спортсменів високої кваліфікації, широкого кола читачів.

Худолій О. М.

Х98 Загальні основи теорії і методики фізичного виховання: Навч. посібник. — 2-е вид., випр. — Харків: «ОВС», 2008. — 408 с.: іл.
ISBN 966-7858-53-7.

У навчальному посібнику розглянуті загальні питання теорії фізичного виховання, а також теорія і методика розвитку рухових здібностей та навчання фізичним вправам.

Посібник рекомендовано викладачам і студентам факультетів фізичного виховання вищих педагогічних навчальних закладів III—IV рівня акредитації та вчителям фізичної культури середніх загальноосвітніх шкіл.